

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**PROPAGANDA COMUNISTĂ ANTIMONARHICĂ ÎN
ROMÂNIA (1944-1989)**

Conducător de doctorat:

Conf. univ. dr. VALER MOGA

Student-doctorand:

LUCA ROBERT-SIMION

ALBA IULIA

2024

CUPRINS

INTRODUCERE	1
I. DOMNIILE REGILOR CAROL I ȘI FERDINAND I – TEME ALE PROPAGANDEI COMUNISTE	9
1. Primii ani ai dinastiei și conflictul istoriografic creat de regim între Carol I și Alexandru Ioan Cuza	9
2. Carol I și Ferdinand I în istoriografia politică și militară. De la câștigarea independenței la România Mare	23
3. Încoronările în istoriografia regimului comunist	73
4. De la Răscoala din 1907 la „regele țărănilor”. Problema agrară din perspectiva istoriografiei comuniste	92
5. Mișcările și curentele antidinastice, instrumente de propagandă în atitudinea față de regii Carol I și Ferdinand I	112
II. DOMNIILE REGILOR CAROL AL II-LEA ȘI MIHAI I – TEME ALE PROPAGANDEI COMUNISTE	142
1. Întronările și detronările în perspectiva istoriografiei comuniste	142
2. Democrația la ananghie. Viața politică interbelică și postbelică în scrisul istoric comunist	189
3. „Sub trei dictaturi”. Regimurile autoritare în continuă evoluție istoriografică	222
4. Mișcările și curentele antidinastice, instrumente de propagandă în atitudinea față de regii Carol al II-lea și Mihai I	273
CONCLUZII	293
BIBLIOGRAFIE	311
ANEXE.....	340

REZUMAT

Cuvinte cheie: istoriografie, instrumentalizare, național-comunism, regalitate, duplicitate, istorici ai regimului comunist, manipulare, Nicolae Ceaușescu.

Astăzi este bine știut că prăbușirea regimurilor comuniste aflate în sfera de influență a Uniunii Sovietice nu a coincis cu reinstaurarea monarhiilor constituționale. Ce se știe mai puțin este că un simplu exercițiu de logică arată că țările postcomuniste, mai ales România, Ungaria și Bulgaria, sunt în deplină continuitate a propriilor regimuri comuniste. La 23 august 1944, când Ion Antonescu a fost destituit și arestat, regimul său de dictatură s-a încheiat prin reintroducerea constituției din 1923, și nu prin redactarea uneia noi. În acel caz a fost vorba de un act fundamental vechi de 21 de ani, care însă n-a fost uitat, ba chiar a fost privit drept reprezentativ pentru democrația românească. La sfârșitul lui 1989 acea constituție împlinea 42 de ani de când a fost abolită prin forță, exact dublul vârstei sale din 1944¹. Să fie aceasta marja în care o instituție regală poate să fie uitată? Pentru a răspunde, poate că ar fi mult mai bine să estimăm ce nu a fost uitat în 23 august 1944; anume, normalitatea. În timpul a trei regimuri dictatoriale și a unui război cumplit, monarhia a continuat să reprezinte o continuitate constituțională și, după plecarea lui Carol al II-lea din țară, chiar ultimul instrument prin care democrația putea să fie reinstațuită. Astfel, regalitatea se putea asocia foarte ușor cu normalitatea. Apoi, s-ar putea pune problema: nu același lucru îl căutau ascultătorii Europei Libere cu prilejul mesajelor de Anul Nou? Erau, până la urmă, aceleași speranțe de eliberare și democrație, dar cu un context diferit. Diferența fundamentală este că atunci când a venit momentul decisiv, în 1989, normalitatea a fost căutată fără implicarea regalității, fapt care a lăsat loc vechilor comuniști de rangul doi să se erijeze drept conducători ai luptei pentru libertate și, finalmente, pentru normalitate. În astfel de condiții, constituția din 1923, indiferent de cât de evidentă trebuia să-i fie legitimitatea în acele clipe (întrucât a fost abolită pe căi eminamente anticonstituționale), era uitată. Doar astfel s-a putut redacta o nouă constituție, un act fundamental care a justificat indirect abdicarea forțată de la 30 decembrie 1947 și, implicit, „republica lui Stalin” și regimul comunist din România, ea fiind apărută până și de rivalii politici ai lui Ion Iliescu, atunci când și ei au ajuns la putere.

---

¹ Împreună cu perioada în care n-a fost în uz (februarie 1938-august 1944).

Constituția din 1991 beneficia, până la urmă, și de un consens popular. O societate cu un set de convingeri profund monarhice, sau cel puțin care să apere legalitatea și dreptatea istorică, nu ar fi permis niciodată regimului postcomunist să ia forma pe care a luat-o. Deși mai existau susținători, fapt demonstrat de adeziunea de care s-a bucurat regele Mihai în aprilie 1992, aceștia nu erau suficienți. Intervine, într-adevăr, moștenirea propagandei comuniste, care, la rândul ei, a încercat, și a reușit în bună măsură, să disocieze monarhia de normalitate și să-i confere, în schimb, statutul de inamic, iar apoi de bun istoric; o imagine care trebuia să fie asociată cu trecutul, și nicidecum cu prezentul sau viitorul țării. Rezultatul este vizibil astăzi. Există o stimă față de rolul istoric al monarhiei, dar una care nu precedă repunerea ei în funcție. Așadar, cercetarea propagandei comuniste, și mai ales a istoriografiei regimului, este deosebit de importantă pentru înțelegerea manierei în care imaginea monarhiei a fost manipulată timp de mai bine de 42 de ani și a rolului pe care această remodelare încă îl are asupra societății românești, pornind de la consecințe triviale (simple insulte și poziții agresive față de monarhie), până la cele politice.

În cazul strict al istoriografiei propagandei antimonarhice există o primă lucrare de aprofundare începând cu 2015, din partea lui Cornel Jurju: *Tovarășii împotriva Coroanei: Ideologie și propagandă în România comunistă*. Sursele folosite sunt însă deficitare. Autorul privește tema monarhiei doar prin prisma manualelor școlare și a presei de după revoluție², fapt care poate duce la un set de concluzii grăbite, subiectul fiind mult mai amplu decât poate că pare la suprafață. De asemenea, autorul prezintă tente de subiectivitate și nu ține cont de evoluția istoriografică a monarhiei în timpul regimului. În 2017, Cornel Jurju publica și în volumul coordonat de Alexandru și Andrei Muraru³, volum în care se tratează, printre altele, perspectivele istoriografiei comuniste cu privire la abolirea monarhiei. Deși sursele au fost mult mai numeroase, analizarea poziției regimului față de actul de la 30 decembrie 1947 poate fi insuficientă dacă este privită izolat de restul tematicilor cu privire la instituția regală.

Astfel, contribuția lucrării de față constă în studierea atentă a organului de presă al P.C.R. (*Scânteia*), a mării majorități accesibile a istoriografiei comuniste, a manualelor școlare, a unor documente ale Securității, a memoriilor unor istorici ai regimului, cât și a cinematografului perioadei sau a istoriografiei celorlalte state din blocul sovietic. Cercetarea în paralel a surselor prezentate oferă o importantă perspectivă asupra evoluției percepției în timp

---

² Cornel Jurju, *Tovarășii împotriva Coroanei: Ideologie și propagandă în România comunistă*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2015, p. 5-7.

³ Alexandru Muraru, Andrei Muraru (coord.), *Regele, comuniștii și Coroana*, Iași, Polirom, 2017.

a partidului asupra monarhiei și a istoriei, în general. Manualele școlare demonstrează nivelul de îndoctrinare dorit în cadrul noilor generații, presa și cinematografia indică într-un mod mult mai flexibil viziunea generală asupra evenimentelor și a conceptelor, iar istoriografia, mereu nevoită de partid să reinterpreteze istoria⁴, încearcă să explice în mod științific („materialist dialectic”) acele viziuni. Așadar, prin cercetarea de față se propune o tratare cât mai aprofundată a poziționării regimului față de monarhie prin discursul său istoric. În acest demers s-a optat pentru o analiză tematică, întrucât ea permite atât observarea evoluției unor tratări istoriografice în timp, cât și compararea lor și implicit stabilirea unor asemănări sau diferențe a metodologiei de lucru a regimului. Astfel, în primul capitol s-a optat pentru corelarea unor tematici privind-i pe regii Carol I și Ferdinand I, iar pentru cel de-al doilea capitol s-a decis prezentarea laolaltă a unor subiecte istorice privind-i pe regii Carol al II-lea și Mihai I.

În cercetarea generală a propagandei antimonarhice, domeniul istoriografic rămâne încă cel mai puțin cercetat, dar și cel mai vast, cu predilecție în timpul național-comunismului. Când scrisul istoric era subordonat Moscovei prin intermediul echipei lui Mihail Roller, el devenise extrem de rigid în îndeplinirea obiectivelor sale și se ferea adesea să abordeze subiecte importante, dar controversate (din punct de vedere ideologic) din istoria României. Ulterior, răcirea relațiilor cu Uniunea Sovietică a însemnat o schimbare radicală a abordării, cât și o creștere semnificativă a numărului de istorici și publicații⁵. Datorită faptului că monarhia a fost o parte fundamentală a istoriei moderne și contemporane a României, istoriografia regimului Nicolae Ceaușescu a fost nevoită să o integreze în lucrările ei, iar după o anumită perioadă, poate surprinzător și contrar percepției generale din manuale și presă, chiar cu tente laudative⁶.

Acesta tinde să fie un aspect trecut cu vederea destul de ușor de istoricii contemporani. Catherine Durandin spunea, în 1998, că pedagogia ceaușistă uita rolul lui Carol I în dobândirea independenței de stat⁷. Nu este decât un adevăr parțial, dar acceptat aproape complet de istoriografia românească. Motivul rezultă din cercetarea încă lacunară a

---

⁴ Gabriel Moisa, *History, Ideology and Politics in Communist Romania 1948-1989*, Budapesta, Eötvös Lorand Kiadó, 2012, p. 408.

⁵ În perioada 1944-1969 se publicaseră în total 7.700 de lucrări, în timp ce în perioada 1969-1989 au apărut 43.573. Vezi Idem, *Direcții și tendințe în istoriografia românească: 1989-2006*, p. 63.

⁶ Nichita Adăniloie, „Parlamentul și războiul de independență”, în Paraschiva, Căncea, Mircea Iosa, Apostol Stan (ed.), *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până la 1918*, București, Editura Academiei R.S.R., 1983, p. 232.

⁷ Catherine Durandin, *Istoria românilor*, trad. de Liliana Buruiană-Popovici, Iași, Institutul European, 1998, p. 336.

propagandei comuniste antimonarhice. Este un adevăr parțial pentru că, într-adevăr, în unele etape ale regimului, rolul lui Carol I a fost complet evitat sau criticat. Ce se știe mai puțin este că în altele, a fost îmbrățișat. Un simplu exemplu se poate găsi în compararea manualului de clasa a IV-a din 1986⁸, în care rolul principelui (din perioada istorică discutată) este complet evitat, cu manualul de clasa a IX-a din 1988, unde Carol nu numai că este reprezentat în imagini din timpul campaniei militare de la sud de Dunăre, ci i se și menționează unele aporturi legate de dobândirea independenței⁹.

Prin prisma cercetării ample a istoriografiei regimului și a prezenței în ea a monarhiei, există un potențial ridicat de aprofundare a înțelegerii modului în care partidul se raporta la istorie, dar și o conștientizare a decăderii scrisului istoric prin falsificare, cenzură și denigrare. Toate acestea trebuie asumate ca făcând parte din trecutul României și valorificate în sensul demonstrării în fața societății a faptului că poate istoria nu este întotdeauna o *magistra vitae*¹⁰. Calitatea ei este direct proporțională cu nivelul de libertate în care este scrisă, sursele folosite și raportarea critică la ele, or în cadrul regimului, fiecare dintre aceste aspecte puteau pune probleme. De asemenea, istoriografia comunistă trebuie să rămână în atenția istoricilor tocmai pentru ca ei să nu cadă în plasa unei prezentări subiective a perioadei 1944-1989. Un istoric trebuie să aibă mereu în vedere afirmația lui Andi Mihalache, aceea că autorii care abordează istoria regimului comunist trebuie să reziste tentației de a confunda reconstituirea perioadei cu dezaprobarea ei¹¹.

Pe parcursul cercetării, s-a putut observa că lucrările de istorie, antologiile de texte, articolele din *Revista de istorie* (sau *Studii*), cât și cele din *Magazin istoric* au relaționat puternic între ele, cu atât mai mult cu cât articolele care apăreau în exemplul din urmă erau, de cele mai multe ori, texte preluate din teze de doctorat sau care urmau să fie publicate în lucrări de istorie propriu-zise. În cazul revistei *Magazin istoric*, se poate admite că era vorba de texte culese din lucrările deja publicate, care însă funcționau mai ușor în spiritul popularizării istoriografiei. Precum s-a văzut, și această revistă a fost puternic înregimentată, ea răspunzând tuturor directivelor de partid, fie ele antimonarhice, de revalorificare/instrumentalizare a istoriei sau de atac, pretins neoficial, împotriva scrisului

---

⁸ Dumitru Almaș, Eleonora Fotescu, *Istoria Patriei. Manual pentru clasa a IV-a*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1986, p. 101-104.

⁹ Elisabeta Hurezeanu, Gheorghe Smarandache, Maria Totu, *Istoria modern a României. Manual pentru clasa a IX-a*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1988, p. 113-115.

¹⁰ Toader Nicoară, *Clio în orizontul mileniului trei*, Cluj-Napoca, Accent, 2002, p. 45.

¹¹ Andi Mihalache, *Istorie și practici discursive în România „democrat-populară”*, București, Albatros, 2003, p. 17.

istoric al vecinilor României. Cinematografia, până și presa (cu toate că mai puțin) s-au raliat, de asemenea, tendințelor istoriografice, dar manualele de istorie se dovedesc puțin mai haotice, ele arătându-se uneori împotriva tendințelor expuse de scrisul istoric oficial¹², cel puțin în cazul monarhiei.

Punând laolaltă sursele cercetate, s-a putut stabili o cronologie a poziționării discursului istoric al regimului față de monarhie. Ea indică, așadar, perioada 1944-1947 drept duplicitară, 1948-1964 drept un interval profund antimonarhic, cu extreme observabile mai ales la începutul său, 1965-1966 drept un *statu-quo* mai favorabil, rămas activ din istoriografia târzie a regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej, 1967-1970, o perioadă de reabilitare spontană și de mici dimensiuni rezumate, în marea ei majoritate, la Carol I, anii 1971-1974, o perioadă antimonarhică, 1975-1979, perioada recuperării lui Carol I, 1980-1985, o perioadă a revalorificării generalizate a monarhiei, iar 1986-1989, o perioadă profund asumată în acceptarea instituției în istoriografia comunistă, poate cu amendamentul reprobabil al manualelor și cu unele porniri antimonarhice în 1989, cauzate de adierea schimbării și, destul de probabil, chiar și de cuvintele regelui Mihai la un post de televiziune din Ungaria.

Antimonarhismul intervalului 1971-1974 a corespuns contextului istoric. Nu numai că liberalismul anilor '60 începea să devină depășit, dar în 1972 se sărbătoreau și 25 de ani de la abdicarea forțată a regelui Mihai. Atât *Scânteia*, cât și promițătorul *Magazin istoric*, care până atunci fusese gazda unor articole relativ obiective și interesante la adresa monarhiei, au urmat direcția impusă de partid, oferind pagini și numere întregi destinate denigrării monarhiei. Cazul Paraschivei Câncea s-a dovedit revelator, ea având să-și publice lucrarea cu tente antimonarhice în 1974, pentru ca apoi, în perioada sărbătoririi centenarului independenței, să se găsească în poziția de a-și ataca propriile idei.

Dacă în timpul primei revalorificări existau contraziceri între istorici, în timpul celei de a doua, din perioada 1975-1979, ele se găseau cu preponderență la istoricii antimonarhici de până atunci, care se vedeau în poziția de a-și ataca vechile poziții. Ei oferă, de altfel, și motivul pentru care se poate ajunge la concluzia că marea revalorificare a lui Carol din acei ani se datorează unei directive clare de partid. Istorici precum Nicolae Copoiu sau Ilie Ceaușescu veneau cu informații de neimaginat în faza anterioară a regimului. Legitimitatea și

---

¹² Se poate reaminti manualul de istorie din 1988 care aducea critici și totodată unele concesii domnitorului Carol I în contextul Războiului de Independență, dar, concomitent, se poate observa cum rolul regelui Mihai I în arestarea mareșalului Ion Antonescu era revalorificat într-un manual de clasa a X-a în 1983. Aron Petric, Gh. I. Ioniță, *Istoria contemporană a României. Manual pentru clasa a X-a*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983, p. 105.

importanța monarhiei constituționale în istoria României, rolul obiectiv al lui Carol în dobândirea independenței și a consolidării regatului, recunoașterea sa drept român și șef al statului, toate acestea fiind doar unele mici exemple întâlnite pe parcursul cercetării, exemple care prevesteau recuperarea celorlalți monarhi și însușirea și mai puternică a factorilor pozitivi datorăți Coroanei. De asemenea, se oferă impresia că aproape se pregătea și integrarea lui Carol I în „linia de ascensiune” a lui Nicolae Ceaușescu. Perioada se mai remarcă și prin curajul unor istorici ai Institutului de Istorie din București (dar și din afară), precum Nichita Adăniloie și Dan Berindei, care au adus elemente de noutate, chiar apropiindu-se de o acceptare a zilei de 10 mai drept ziua declarării independenței. A fost o concesie care însă nu s-a putut face, decât în cele mai indirecte modalități posibile. Chiar și așa, conform evoluției celor doi istorici, nu există nici cea mai mică fărâmă de convingere că ei și-ar fi dorit să prezinte corect evenimentul. Precum s-a văzut, atât Nichita Adăniloie, cât și Dan Berindei au fost convinși, până și după 1989, că independența ar trebui sărbătorită în 9 mai.

Punând față în față tratări ale diferitelor subiecte din care reiese că documentele oficiale trebuiau să fie semnate de suveran, cu informațiile curajoase conform cărora o delegație l-a vizitat într-adevăr pe domnitor în ziua de 10 mai, se poate ajunge la concluzia că informațiile necesare erau acolo, doar că trebuiau să fie puse în ordine de cititori. Această impresie a unui joc de *puzzle* a persistat destul de puternic. În fond, a fost nevoie de o cercetare de o amploare doctorală pentru a putea prezenta istoria monarhiei în timpul regimului comunist într-o manieră cât mai coerentă. Până și Florin Constantiniu evidențiază că cititul printre rânduri a fost o „mare artă, dusă la perfecțiune în timpul regimului comunist”¹³. Din păcate, nici astăzi, când accesul la surse (și la interpretările pertinente asupra lor) este complet liber, ziua de 10 mai nu mai este recunoscută ca atare de o mare parte a populației. Motivele, într-adevăr, pot pleca de la politica regimului comunist privind schimbarea celebrării declarării independenței în 9 mai, fapt care a putut duce la o anumită obișnuință colectivă (posibil alimentată și de simpla nepăsare crasă sau de o lipsă a spiritului critic), insuficient combătută în public.

Un alt aspect important al perioadei îl constituie antologiile de texte. Ele par să fie lucrările cu cel mai înalt grad de obiectivitate, dar lucrări în care afirmațiile nu erau asumate de istorici și implicit de regim, ele doar reproducând fidel originalul. Astfel de antologii au și

---

¹³ Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, București, Editura Enciclopedică, 2007, p. 362.

pus probleme aparatului de cenzură, dar, precum s-a observat, de cele mai multe ori textele și documentele nu au fost cenzurate. Și, foarte interesant, cenzorii oricum își lăseau deseori amprenta asupra lucrărilor pe care le alterau.

În cel mai rău caz, se poate crede că s-au exclus cu totul unele texte din perioada istorică prezentată. Astfel, antologiile de texte puteau fi un portal înspre o istorie intimă, în care familia regală nu mai era doar un amalgam de personalități istorice, ci și niște personaje reale și cât se poate de umane. Aspectul se putea observa în schimburile epistolare publicate de Eugen Teodoru, dar mai ales în atât de republicatele memorii ale lui Constantin Argetoianu. Printr-o stilistică extrem de elevată a textului, cititorul avea în fața lui, dintr-odată, o normalitate; o serie de personaje care nu mai erau caracterizate doar de tendințele de înavuțire sau care să fie ghidate de o „depravare” goală. El putea observa că acestea aveau calități precum și slăbiciuni; fiecare dintre ele aveau personalități complexe, relații și ambiții diferite întocmai precum orice om din viața de zi-cu-zi. Deși scopul publicării memoriilor lui Argetoianu putea fi acela de a prezenta disfuncționalitatea casei regale, ele puteau mai degrabă servi la normalizarea imaginii ei. Totul era la latitudinea cititorului, ceea ce era un lux pe care nu și-l permitea în toate subiectele istorice prezentate de un regim care, de regulă, prefera să „țină mâna” celui care-i răsfoia lucrările.

Ce se poate afirma, cu siguranță, este că antologiile au funcționat și împotriva monarhiei. Făcând abstracție de arsenalul antologiilor de texte antimonarhice din perioada 1965-1972 (chiar și din 1979), în contextul revalorificărilor din perioada 1976-1979, amintirea răscoalei din 1907 părea să fie un mijloc de manifestare a istoricilor cu valențe antimonarhice. Din nou, cele mai curajoase mesaje împotriva regelui veneau prin intermediul documentelor din perioadă, și nu de la istorici foarte cunoscuți. A fost un caz interesant, un moment în care părea că a fi împotriva lui Carol I însemna totodată a fi împotriva partidului, cu atât mai mult în anii '80, dacă se generalizează la recuperarea asumată a monarhiei. Astfel, trebuie să se combată ideea, prezentă până și la Florin Constantiniu¹⁴, conform căreia monarhii de după 1866 nu s-ar fi bucurat de înțelegerea regimului Nicolae Ceaușescu. E adevărat că n-au avut aceeași popularitate ca a lui Alexandru Ioan Cuza, dar progresele uriașe, mai ales din anii '80, nu pot fi ignorate¹⁵.

---

¹⁴ Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, p. 292.

¹⁵ Istoricul evidențiază corect însă multe alte aspecte cu privire la istoriografia comunistă, printre care, mai ales paradoxurile ei; o istoriografie marxistă fără Marx, o istoriografie din spațiul sovietic, având o orientare antirusească; o istoriografie controlată de „aparateci stupizi, ignoranți și profund imorali”, dar capabilă să păstreze, în esență, principiile de bază ale profesionalismului în cercetarea istorică; o istoriografie dintr-o țară ce

Este adevărat, cei mai mulți dintre istoricii regimului au întâmpinat și probleme în procesul de publicare, doar că de fiecare dată problemele erau fie artificiale, precum s-a demonstrat în cazul slăvirii insuficiente a lui Nicolae Ceaușescu, fie politice, precum s-a putut vedea în cazul fricii exagerate a unor politrucii privind o inevitabilă invazie sovietică în cazul publicării lucrărilor ostentative cu privire la vecinul de la Răsărit. Totuși, pe măsură ce devenea tot mai evident că o invazie era extrem de puțin probabilă, cu atât mai mult cu cât istoriografia maghiară era extrem de curajoasă în abordările ei istorice cu privire la cel de-al Doilea Război Mondial, istoriografia română chiar a fost îndemnată, în anii '80, să întreprindă câteva tratări curajoase și revelatoare cu privire la relațiile româno-ruse (inclusiv româno-sovietice), cât și cu privire la unele probleme definitorii privind chestiunea Transilvaniei și a relațiilor româno-maghiare. Astfel, s-a putut observa că monarhia, care a fost activ angajată în evenimentele cheie privindu-i pe cei doi vecini, a fost folosită drept scut și suliță. Fostul inamic intern era reabilitat pentru a-i ataca pe foștii prieteni istoriografici. Era singura metodă prin care regimul Nicolae Ceaușescu putea să atace și să se apere în fața vecinilor¹⁶, motiv pentru care istoriografia, evident, a fost puternic politizată și controlată de partid. De altfel, precum s-a putut observa, istoriografia maghiară a oferit întotdeauna impresia că este mult mai puțin politizată, uneori neexistând vreun indiciu că studiile aparțin unui regim comunist. De cealaltă parte, istoriografia românească a oferit, și încă perpetuu, impresia că se află cu 20 de ani în urma scrisului istoric al vecinului apusean, fapt observat și de Florin Müller¹⁷ sau Florin Constantiniu¹⁸.

Precum s-a putut vedea, Nicolae Ceaușescu n-a fost niciodată îngrijorat că monarhia ar fi fost „prea reabilitată”. În chestiunea *Preliminariilor* lui Aurică Simion, problema a fost fundamentată pe reacția sovietică, precum a fost cazul și la Marin Preda. Mai mult, de fiecare dată când a fost pusă problema publicării sau înlăturării unor lucrări mult prea curajoase, poziția unui singur politruc putea să fie esențială, iar o simplă teamă că ar fi el însuși tras la răspundere putea fi suficientă. Doar că reacții serioase n-au existat niciodată din partea conducerii ceaușiste, întrucât, tot ce se poate, un regim atât de obsedat cu iluzia independenței

---

s-a închis progresiv contactelor cu lumea exterioară, în spirit și prin traduceri, în contact cu noile direcții de investigații din străinătate. *Ibidem*, p. 294.

¹⁶ Ioan Scurtu spune că Elena Ceaușescu era fâțiș împotriva recunoașterii Basarabiei drept parte a Uniunii Sovietice. De asemenea, se credea că Nicolae Ceaușescu spera să pună problema unei uniri pe baza abolirii tuturor acordurilor făcute cu Germania nazistă. Ioan Scurtu, *Povestiri adevărate. Memorii*, Iași, Junimea, 2022, p. 587.

¹⁷ Florin Müller, *Politică și istoriografie în România (1948-1964)*, Cluj-Napoca, Nereamia Napocae, 2003, p. 324.

¹⁸ Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, p. 226-227.

depline de stat avea tot interesul să-și demonstreze că nu era o simplă marionetă a Moscovei. Privind abordarea lui Nicolae Ceaușescu, ea a fost clară încă de la început în mesajele oficiale. El dorea, cel puțin conform discursurilor sale, o istorie cât mai reală și mai științifică, bazată pe criterii obiective și nu pe „rațiuni politice de moment”. Evident, era un mesaj propagandistic tipic, în care adevărul este prezentat doar cu jumătate de măsură. Totuși, precum a recunoscut nu doar Ioan Scurtu, aceste mesaje oficiale au servit unor istorici drept scut împotriva politrucilor care se opuneau publicării unor lucrări. Mai mult, folosirea unor citate cu referiri istorice ale lui Nicolae Ceaușescu sau pur și simpla carte de vizită a sa erau suficiente pentru a crește șansele de publicare. Această tehnică servea însă imens regimului, întrucât textul părea că se subordonează citatului; că toate explicațiile nu numai că decurg din vorbele lui Nicolae Ceaușescu, ci și că servesc pentru a i le legitima și explica¹⁹. De asemenea, ce nu au recunoscut istoricii regimului e că și pozițiile lor în Partidul Comunist Român, cât și trecutul lor, cântăreau enorm de mult în procesul de publicare.

Unii istorici, precum Nichita Adăniloiaie, au încercat să denatureze imaginea historiografiei comuniste pentru a-și scoate în evidență reușitele și pentru a se prezenta drept istorici cu integritatea intactă, dacă nu chiar disidenți²⁰. Astfel, în memoriile sale, Adăniloiaie nota că regimul a falsificat perspectiva istorică, minimalizând rolul jucat de unele mari personalități, interzicând să se scrie despre Basarabia și Bucovina sau să se prezinte acțiunile pozitive ale monarhiei într-o lumină favorabilă²¹. În urma cercetării de față se poate deduce, fără vreo marjă de eroare, că istoricul nu numai că minte și creează o imagine artificială a historiografiei comuniste²², dar și refuză să admită că el însuși a fost părtaș la denigrarea monarhiei²³. În schimb, și poate chiar paradoxal, Adăniloiaie²⁴ spune că cele peste 300 de studii și articole, dintre care 52 de volume independente, au fost scrise „cu grijă și dragoste

---

¹⁹ Apostol Stan spunea că istoricii trebuiau să scrie în funcție de Nicolae Ceaușescu, în așa fel încât să se demonstreze corect tot ce spunea. Apostol Stan, *Istorie și politică în România comunistă*, București, Curtea Veche Publishing, 2010, p. 327.

²⁰ Într-un articol-omagiu redactat la moartea lui Dan Berindei se poate observa cum se pune accentul pe suferințele cauzate de regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej, trecând extrem de superficial peste faptul că, ulterior, a lucrat fără probleme, în timpul regimului Nicolae Ceaușescu, la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. Astfel, în comentariile articolului web, se pot găsi mesaje precum „Un mare respect pentru un suflet îmbolnăvit și distrus de comuniști!”. <https://dosaresecrete.ro/dan-berindei-destinul-unui-mare-istoric/> (accesat on-line în 18.04.2024).

²¹ Nichita Adăniloiaie, *Amintiri*, București, Lumina Tipo, 2013, p. 218.

²² Precum s-a putut vedea, fiecare dintre aspectele enumerate de el au fost regândite de historiografia regimului Nicolae Ceaușescu, mai ales în anii '80.

²³ Și nu doar atât, întrucât istoricul se face vinovat și de reciclarea articolelor în *Revista de istorie* și mai ales de falsificarea sinceră a semnificației zilei de 10 mai.

²⁴ În încheierea memoriilor, Nichita Adăniloiaie încearcă să-și prezinte pensionarea din toamna anului 1989 drept un act de disidență. Mai mult, el și-a publicat exclusiv diplomele primite după revoluție, preferând să se dezică de toate reușitele din timpul regimului, probabil tocmai pentru a nu arăta cât de bine a coexistat cu acesta.

părintească față de adevărul istoric”²⁵. Cum este posibil să se scrie astfel în același regim descris mai sus?

Ar fi o mare greșeală să se desconsidere propaganda comunistă din șirul factorilor care au stabilit forma de guvernământ pe care România o are astăzi. Respingerea stereotipului conform căruia partidul ar fi fost complet antimonarhic și că ar fi scris strict împotriva Coroanei constituie primul pas în înțelegerea metodei de funcționare a propagandei comuniste. Regimul, consolidat în plan național și internațional, dar și îndepărtându-se în timp de evenimentele istorice în care suveranii au avut un rol esențial, nu mai avea motive serioase să nu instrumentalizeze monarhia în istoria României. Introducând-o într-o manieră obiectivă, prezentând atât părțile ei pozitive, cât și pe cele negative, regimul câștiga credibilitate. În fond, începând cu anii '70 lucrările apărute deseori făceau referiri la caracterul obiectiv al manierei de prezentare. Acceptând rolul istoric al monarhiei în istoria României, partidul nu făcea decât să-și subordoneze subiectul, arătându-se drept un continuator firesc în linia istorică a țării. În opinia publică se introducea ideea subtilă că nu exista o alternativă, iar acest fapt s-a văzut cu desăvârșire în anii '90. Istoria monarhiei a fost prezentată într-un așa fel încât ea părea definitiv încheiată. Dezrădăcinarea puternică a instituției regale din mentalul colectiv s-a produs, așadar, nu prin gravele falsificări din anii regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej, ci prin abordările cvasi-obiective din timpul regimului Nicolae Ceaușescu. Așadar, se poate vorbi despre o propagandă antimonarhică și în cazul din urmă, dar nu prin prisma formelor mesajelor, ci prin maniera obiectivelor și a rezultatelor pe care le-a atins cu o atât de mare eficiență. Precum spunea și Joseph Goebbels, ministrul Propagandei Publice al Germaniei naziste, o bună propagandă nu trebuie să mintă, ci trebuie să prezinte adevărul într-o formă „potrivită”²⁶. Astfel, cea mai eficientă propagandă este cea în care individului i se prezintă un adevăr fie denaturat, fie cu jumătate de măsură; totul pentru ca mesajul să pară cât mai credibil și a convinge că, într-adevăr, nu este vorba de propagandă. Poate că cel mai bun exemplu se găsește la regele Mihai, a cărui imagine istorică a fost alterată cel mai puternic prin această tehnică. Până la urmă, reacțiile antimonarhice din anii '90 erau alimentate tocmai de adevărul parțial prezentat în timpul regimului, ceea ce a creionat monarhului imaginea falsă a unui „trădător” care a contribuit la instaurarea comunismului în România.

În prezent, fie din necunoștință istoriografică, idei preconcepute sau poate chiar din încercarea de a ameliora reușitele propagandei comuniste, se poate observa cum un

---

²⁵ *Ibidem*, p. 317.

²⁶ Hans Herma, „Goebbels' conception of propaganda”, în *Social Research*, vol. 10, nr. 2, 1943, p. 200.

documentar, în care au luat cuvântul și istorici precum Ioan Scurtu sau Dennis Deletant, generalizează poziționarea regimului față de monarhie, afirmând că propaganda a fost exclusiv mincinoasă și că regele Mihai a fost scos complet din cărțile de istorie ale regimului²⁷; fapt într-un total absurd, cu atât mai mult cu cât Ioan Scurtu însuși i-a inclus pe toți monarhii în lucrările sale de dinainte de revoluție. Din păcate, această prezentare superficială este cât se poate de răspândită și de periculoasă, într-atât de mult încât și marele adunător de date și informații care a devenit ChatGPT de la OpenAI a răspuns, la o simplă întrebare privind cunoștințele sale despre propaganda regimului referitoare la monarhie, că ea a fost exclusiv denigratoare, unidimensională și nepermisivă la noi abordări.

Analiza subiectelor istoriografice a arătat că unele lacune contemporane nu numai că au existat din timpul regimului comunist, dar cel mai probabil că au fost create întocmai de istoricii acestuia. Astfel, până în prezent, nu există o prezentare detaliată sau într-un total asumată a numărului exact de hectare pe care familia regală îl deținea prin intermediul Domeniilor Coroanei, sau o înțelegere mai clară a sumelor reale pe care familia regală le deținea, cel puțin raportat la nivelul din prezent. De asemenea, există câteva semne de întrebare și cu privire la cele întâmplate în Coțofănești, la veridicitatea poveștii de dragoste dintre regina Maria și marinarul Ioan Andrei, sau chiar la legitimitatea copiilor primilor monarhi ai României Mari.

Credibilitatea tratărilor istoriografice era bântuită de arbitrariul conducerii Partidului Comunist Român. Indiferent de amploarea revalorificărilor monarhiei, ele puteau fi oricând înlăturate și întoarse la nivelul criticilor din perioada 1971-1974. Finalmente, demersul de față se poate demonstra a fi o raționalizare sau o organizare a haosului spontan sau interesat al arbitrariului unei mâini de oameni sau inclusiv al relațiilor cu Uniunea Sovietică²⁸.

Regimul comunist a căzut, iar republica a rămas, și a rămas, în mare măsură, în grija aceluiași partid, care nu a făcut decât să se adapteze noului context. Nu este deci de mirare că propaganda antimonarhică a urmat să ia o amploare incredibilă imediat după revoluție. A fost însă o propagandă la care societatea a aderat, numărul celor care doreau restaurarea monarhiei

---

²⁷ *Regele Mihai: Drumul către casă*, 2021, minutele 5:30, 14-16:00.

²⁸ Ioan Scurtu notează în memoriile sale că Andrei Gromîko, membru în Biroul Politic al C.C. al P.C.U.S., ministrul de externe al Uniunii Sovietice, a exprimat, în 1978, o insatisfacție privind „difuzarea în România a unor materiale consacrate problemei teritoriale”. Paul Niculescu a spus că în Uniunea Sovietică, de asemenea, circulă materiale prin care istoria României era falsificată. În cele din urmă, părțile au căzut de comun acord ca la împlinirea a 60 de ani de la Unirea din 1918 să nu se facă nicio referire la Basarabia și la Bucovina, Secția Propagandă a C.C. al P.C.R. fiind cea care urma să se asigure de aplicarea deciziei. Astfel, Ioan Scurtu, care încerca să publice un studiu cu privire întocmai la cele două regiuni în contextul anului 1918, a fost o „victimă colaterală”, refuzându-i-se, inițial, publicarea. Ioan Scurtu, *Povestiri adevărate*, p. 287-288.

constituționale fiind unul mic, fapt datorat mai ales finalității istorice pe care istoriografia comunistă a oferit-o monarhiei. Integrând instituția, cu bune și cu rele, în firul istoric al României, a existat și un mesaj în subtext; acela că este, într-adevăr, vorba de istorie, deci de un capitol definitiv încheiat. Mesajul era observabil la încheierea mării majorități a studiilor istorice, unde era imperativ să se vorbească despre continuitatea Partidului Comunist Român și despre reușitele noului regim. Unele trimiteri puteau să fie și evidente, precum s-a observat la Eugen Teodoru, care nota că regele Mihai înțelesese, „precum spunea și actul de abdicare”, că misiunea istorică a monarhiei a ajuns la un final în 30 decembrie 1947²⁹. Iar cazul, precum s-a putut vedea, n-a fost singular, istoriografia regimului Nicolae Ceaușescu fiind cât se poate de mulțumită să prezinte instaurarea comunismului în România drept o înmânare a „ștafetei” din partea suveranului, deci, finalmente, fiind vorba despre sporirea legitimității republicii și distrugerea oricărei idei de restaurare a monarhiei.

Istoriografia și, în fond, propaganda perioadei 1965-1989 trebuie să servească drept reper în alungarea periculoaselor stereotipuri conform cărora regimul comunist a prezentat o istorie strict falsificată, cu atât mai mult cu cât el s-a demonstrat mai periculos atunci când a prezentat-o pe cea adevărată. De altfel, așa se și demonstrează că cea mai eficientă formă de propagandă, pe termen lung, este cea făcută prin subtext. Aceasta se poate observa în maniera criticilor care apar la adresa celor care în prezent aderă la ideile propagandei directe. Comuniștii convinși, sau chiar și cei care au îmbrățișat întru totul exagerările dacomane din perioadă sunt considerați anacronici, pe când cei care aderă la curentul antimonarhic, nu sunt considerați astfel. Chiar mai mult, exact cei din urmă popularizează „anacronismul” celor care aderă la ideea restaurării regimului monarhiei constituționale.

Consecințele sunt vizibile astăzi. Întâi de toate, avem parte de o sumedenie de stereotipuri istorice născute din propaganda perioadei 1948-1965, care la nivel popular a creat impresia nesincerității și a corupției monarhilor, iar la nivel istoriografic a simplificat periculos de mult gândirea istoricilor contemporani privind caracterul propagandei comuniste, existând o abatere aproape completă de la mult mai eficienta propagandă a perioadei 1965-1989. Aceasta nu numai că a reușit să creeze ideea subtilă că istoria monarhiei s-a încheiat definitiv, dar a și dat curs unei superficialități stranie în raport cu evenimentele istorice. Suntem în fața unui mixt periculos de celebrări artificiale și impuse greșit politic (precum centenarul Unirii) cu un naționalism extrem de factura anilor '70-'80 și cu o delăsare istorică

---

²⁹ Eugen Teodoru, *Din scrierile regilor*, Iași, Junimea, 1979, p. 5.

inacceptabilă la nivelul lumii contemporane, un simplu exemplu găsiindu-se în celebrarea greșită a zilei de 9 mai. Având în vedere consecvența cu care mentalitățile impuse anterior au persistat până în prezent, fără a fi „întreținute” de o propagandă comunistă, este evident că abordările nu s-au schimbat într-atât mai mult și, mai ales, că nu s-a lucrat serios la localizarea și neutralizarea fondului problemei.

Astfel, poate părea fascinant cât de mult mai este încă afectată societatea sau istoriografia românească de efectele propagandei regimului comunist la mai bine de 35 de ani de la căderea sa, indiferent că cei în cauză realizează sau nu. Demonizarea regimului, cât și refuzul de a-i accepta evoluțiile și particularitățile în timp, ca să nu se mai spună de desconsiderarea completă a istoriografiei în favoarea „istoriilor adevărate” de după revoluție au constituit grave greșeli de abordare, care nu au permis analizarea unor probleme și influențe născute în acea perioadă.